

שיחה שבועית מאת הרב אביגדר נבנצל שליט"א פרשת תזריע ומצורע תשס"א חיי עולם מול חיי שעה

נפש, עדיף על חיי שעה. כך הגמ' מביאה, וכך הדין למעשה. מי היו אותם ארבעה מצורעים? אמרו חז"ל: "וארבעה אנשים היו מצרעים - זה גחזי ושלשת בניו" (סוטה מז, א). את שלושת הבנים איננו מכירים קודם המעשה הזה. איננו יודעים עליהם דבר, חוץ מזה שנצטרעו כתוצאה מקללתו של אלישע (מל"ב ה, כז). אבל את גחזי אנו מכירים. גחזי הוא אחד מארבעה הדיוטות שאין להם חלק לעוה"ב (משנה סנהד' ז, א). כיצד ניתן אפוא להסתמך על הפסק שלו בשאלה חמורה כזו? כנראה שחז"ל הבינו, שלמרות שגחזי הוא רשע ואין לו חלק לעוה"ב, אבל סוף סוף הוא תלמיד של אלישע הנביא, א"כ משהו תורה הוא למד אצלו, ואכן "גחזי אדם גבור בתורה היה" (ירוש' סנהד' פ"י ה"ב). וא"כ אם הוא אומר שכך הדין, וירמיהו הנביא מנציח את שקוליו בספר מלכים (שנכתב על ידו - ב"ב טו, א), הרי שכך אכן הדין. כאמור, יש לשקול כל מקרה לגופו עם פוסק מובהק, אך באופן כללי זהו הכלל: סיכון חיי שעה מותר וכדאי עבור סיכוי לחיי עולם.

והנה, אותו גחזי שפוסק שעדיף לסכן חיי שעה בשביל סיכוי לחיי עולם, לא עושה חשבון דומה במקרה אחר. כשנעמן רוצה לשלם לאלישע עבור זה שריפא אותו מצרעתו, אין אלישע מסכים לקחת ממנו מאומה (מל"ב ה, טו-טז). לאחר שהלך נעמן לדרוכו, רץ אחריו גחזי ואומר לו: "אֲדַנִּי שלחני לאמר, הנה עתה זה באו אלי שני נערים מהר אפרים מבני הנביאים" (שם, כב). תחילה לא לקחתי ממך מאומה, ואולם עתה הגיעו שני תלמידים חדשים לשיבתי, ואין לי במה להלבישם ובמה לפרנסם, וא"כ "תנה נא להם ככר כסף ושתי תְּלָפוֹת בגדים. ויאמר נעמן: הואל (פ"י חז"ל: השבע שאלישע שלחך, וְקַח פְּכָרִים", אתן לך לא רק ככר כסף אחת כאשר בקשת, אלא שני ככרי כסף. גחזי נשבע לשקר, ולקח מנעמן "פְּכָרִים כסף... ושתי חלפות בגדים". כששב גחזי אל אלישע רבו, גוער בו אלישע על מה שעשה, ומקללו: "וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך לעולם" (שם, כז). הקללה מתקיימת מיד: "ויצא מלפניו מצרע כשלג" (שם). היו גם רעותות אחרות בגחזי עוד לפני המעשה הזה, כפי שמספרים לנו חז"ל. אמרו עליו שהיה צר עין, מנע מת"ח להכנס לשיבתו של אלישע (ירוש' סנהד' פ"י ה"ב). אם היה מקבל עבור כל אחד מהם ככר כסף וחליפת בגדים, אולי היה מכניס אותם, אבל הם לא באו עם ככר כסף, והוא אינו מכניס אותם. והיו גם טענות אחרות כלפי גחזי (עיי"ש). אבל האחרון הכביד. גחזי נשבע לשקר וגם גורם לחילול השם. אלישע קידש את השם, לא הסכים לקחת מנעמן שום תמורה עבור זה שריפא אותו, וגחזי מקלקל את הכל, לא די שביקש כסף, עוד תולה את הדבר ברבו, כאילו אלישע הוא ששלחו לקחת את הכסף, לאחר שכבר אמר שלא יקח כל

ישנה שאלה שנוגעת לצערנו הרבה פעמים למעשה. נמצא לפנינו חולה מסוכן ר"ל, והרופאים ממליצים על דרך מסוימת לרפא אותו, למשל: ניתוח. אם הניתוח יצליח, בע"ה החולה יחיה, אבל ח"ו אם יכשל הניתוח, ימות החולה בתוך זמן קצר, אולי עוד על שולחן הניתוחים עצמו. ואז, לא רק שלא הועלנו לחולה, אלא אף קצרנו את ימיו. מה עדיף לעשות במקרה כזה? האם עדיף לנתח אותו בתקווה שיחיה, או לא? כמובן, התשובה תלויה גם במידת הסיכויים להצלחת הניתוח, אינני נכנס כאן חלילה לפסוק הלכה בדבר הזה, כל מקרה כזה שיהיה ח"ו, יש לבדוק לגופו עם תלמידי חכמים גדולים. אומר רק מה אומרת הגמ' בנוגע לשאלה זו. הגמ' אומרת (ע"ז כז, ב): "ודאי מת... לחיי שעה לא חיישינן". אם ללא טיפול רפואי ימות החולה בודאי בתוך זמן קצר, וע"י טיפול רפואי יש סיכוי להאריך את ימיו, ואולם הטיפול טומן בחובו גם סיכון לחיי השעה שלו, אין מתחשבים בסכנה הנשקפת לחיי השעה של החולה, ומעדיפים את הסיכוי להחזירו לאיתנו, או עכ"פ למצב סביר של חיים.

מנין לגמ' היסוד הזה? הרי סוף סוף כנגד הסיכוי להציל את נפש החולה, עומד חשש רציני של איסור 'לא תרצח', שהוא מג' עברות החמורות שבתורה. אפילו המקצר רגע אחד מחייו של גוסס הנוטה למות עובר ב'לא תרצח', ואף חייב מיתה על כך (ע"י שבת קנא, ב). וא"כ הסברה נותנת, שבמקרה זה - שב ועל תעשה עדיף. הקב"ה יעשה בחולה כרצונו, אם ירצה יגזור עליו חיים, ואם ח"ו לא ירצה - יגזור להפך. מנין לנו הרשות לסכן את חיי החולה ולהכנס לחשש איסור 'לא תרצח'? אבל הגמ' (ב"ק ס, ב) מצאה פסוק המתיר את הדבר. היכן? בהפטרה של פרשת השבוע שלנו. בהפטרה מדובר על המצור שהטיל מלך ארם על שומרון. וכך מסופר שם: "וארבעה אנשים היו מצרעים פתח הַשְּׁעַר. ויאמרו איש אל רעהו: מה אנחנו יִשְׁבִּים פה עד מתנו (למה נשב בחיובק ידים ונמתין למוות ברעב)? אם אמרנו נבוא העיר, והרעב בעיר ומתנו שם (אמנם אסור למצורעים להכנס לעיר, שכן מצורע חייב לשבת מחוץ לג' מחנות, כמבואר בפרשתנו (יג, מו), אבל יבוא פיקוח נפש וידחה את האיסור. ואולם למעשה גם בעיר שורר רעב, וא"כ לא נועיל לעצמנו במאומה אם נכנס לשם), ואם ישבנו פה ומתנו (אם נמשיך לשבת במקומונו בפתח שער העיר ג"כ נמות ברעב. מה א"כ העצה להנצל ממוות ברעב?) לכו ונִפְלֵה אל מחנה ארם (נמסור את עצמנו לארמים הצרים על העיר, אולי ירחמו עלינו), אם יִחַיְנו נחיה, ואם יִמָּוְנוּ ומתנו" (אם ירחמו עלינו ויתנו לנו מזון - נוכל לחיות כדרך כל אדם, ואם לא ירחמו - אזי מסתבר שיהרגונו מיד, ונמצא שגם חיי שעה נפסיד) (מל"ב ז, ג-ד). יש כאן א"כ סיכוי להצלה ממוות קרוב, כנגד סיכון חיי שעה, והמצורעים מחליטים (כפי שמסופר שם בהמשך), שמותר להם לקחת סיכון זה, כדי לנסות להנצל ממוות ברעב. סיכוי לפיקוח

את בעליה, ומעוורת את עיני שכלו מלחשב חשבוננו של עולם.

לאחר שקבל גחזי מאלישע את ה"מנה" שקבל, האם השתנה? נראה כיצד התנהג בשעת הרעב בשומרון. העיר נמצאת במצור, הרעב נורא, אנשים חושבים שהנה כולם עומדים למות. המלך אומר: "מה אוחיל לה' עוד" (מל"ב ו, לג), אין לי עוד למה לחכות. אשה אחת באה למשפט אל המלך, ונתאמר: האשה הזאת אמרה אלי, תני את בנך, ונאכלנו היום, ואת בני נאכל מחר. ונבשל את בני ונאכלהו, נאמר אליה ביום האחר: תני את בנך ונאכלנו, ותחבא את בנה" (שם, כח-כט). לא כתוב שהרגו את הבן, הבן מת מעצמו, ואז בישלו אותו ואכלו את בשרו. ובכל זאת, זהו מצב נורא שנשים אוכלות את בשר ילדיהן, ועוד דברים שאכלו שם במצור (שם, כה). כבר הגיעו לסוף הדרך, לולא שאלישע מבטיח שמחר תהיה תשועה. במצב זה, מחליטים אפוא גחזי ובניו ללכת אל מחנה ארם: "נִיָּקְמוּ בְנִשְׁפָּה (בלילה) לבוא אל מחנה ארם, ויבאו עד קצה מחנה ארם והנה אין שם איש (ה' עשה שארם יברחו, כמו שמפורש שם בכתוב)... ויבאו אל אֶהָל אחד ויאכלו וישתו". לא כתוב אם חיפשו שם הכשר בד"ץ, אבל סו"ס היה כאן פיקוח נפש, עדיף לאכול מאכלות אסורות מאשר לאכול ילדים. העיר כולה נמצאת במצב של רעב נורא, וגחזי ובניו אוכלים ושותים, ואינם ממהרים להודיע על האוכל הרב שמצאו. בזה אפשר עוד להבין אותם. הרי גם הם במצב של סכנת נפשות, וא"כ "חייך קודמים", הם דואגים תחילה להציל את עצמם, טרם יגועו ברעב. אבל מה הם עושים לאחר שאכלו ושתו? האם עכשיו הם רצים להודיע לאנשי העיר? לא. יש עוד משהו שהם צריכים לסדר לפני זה: "וישאו משם כסף וזהב ובגדים וילכו ויטמנו". במקום לרוץ להודיע בעיר על האוכל שמצאו, הם דואגים לכסף וזהב. הרי כבר ראית מה קיבלת מכסף וזהב! צרעת קבלת מכסף וזהב! אך לא, תאוות הממון עדיין לא נעלמה. ולא רק מאוהל אחד לוקחים גחזי ובניו כסף וזהב ובגדים, מחפשים גם באוהל השני - "וַיִּשְׁבוּ ויבאו אל אֶהָל אחר וישאו משם וילכו ויטמנו". רק אח"כ הם נזכרים: "ויאמרו איש אל רעהו לא כן אנחנו עֹשִׂים, היום הזה יום פְּלִיָּהָה הוא", צריך להודיע בעיר, "ואנחנו מחשים, וחכינו עד אור הַבֶּקֶר וּמִצְאָנוּ עוֹנוֹן" (עוון מלא כתוב כאן, כמדומני פעם יחידה בתנ"ך, אולי כדי לרמז שהיה זה עוון גדול). מה הכוונה "ומצאנו עוון"? סבורני שאין הפשט שחששו שיש במה שעשו ענין של עוון בין אדם למקום, אלא הכוונה היא לעונש בידי אדם, כלומר: הם חששו, שאם יודע למלך שמצאו מזון ולא הודיעו על כך מיד לבני העיר, יעמידם המלך למשפט ויענישם בחומרה. על כן הם מחליטים להודיע בעיר על המציאה. איך חיכו כ"כ? מדוע לא הודיעו לבני העיר על מציאת המזון מיד לאחר שאכלו ושתו? הרי לפנינו, שגם אחרי כל ה"מנה" שקבל גחזי מאלישע, נשארה תאוות הממון שבו כשהיתה. לא רק "חייך קודמים", אלא גם הכסף והזהב שלי קודמים לחיי כל אנשי העיר, כולל המלך, כולל אלישע הנביא. אותם הפוסקים שפסקו על עולם עדיף על חיי

תמורה. ועל כן מקלל אלישע את גחזי, ודוחה אותו מעל פניו בשתי ידיים.

וקשה: הרי גחזי הוא זה אשר למדנו ממנו את הכלל, שחיי עולם עדיפים על חיי שעה. אם כדאי לסכן חיי שעה עבור סיכוי לחיות מאה ועשרים שנה, לא ק"ו הוא שכדאי לוותר על חיי עוה"ז בשביל לזכות בחיי עוה"ב? הרי ויתור כזה הוא ויתור קטן הרבה יותר מאשר ויתור על חיי שעה לעומת סיכוי לחיי מאה ועשרים שנה. שכן חיי שעה (של יום או של שעות או אפילו של דקות בודדות) עוד נמצאים ביחס מסויים כלפי חיי מאה ועשרים שנה. משא"כ חיי עוה"ז, אפי' חיי מאה ועשרים שנה בעוה"ז, אין עומדים בשום יחס למול חיי עוה"ב. שכן חיי עוה"ב הם חיי נצח, ונצח הוא פי אין סוף ממאה ועשרים שנה. ברור אפוא שעדיף סיכון בעוה"ז בשביל לזכות בעוה"ב. וחז"ל הרי אמרו לנו מהו עוה"ב: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז" (אבות פ"ד מ"ז). מה פירוש "מכל חיי העוה"ז"? הסבירו בזה (עי' מכתב מאליהו ח"א עמ' 4), שהכוונה היא, שאם ניקח את כל ההנאות שיש לבנ"א בעוה"ז יחד, מאכילה ושתיה ודירה ומלבושים וכל מה שיש בעוה"ז, ולא רק של אדם אחד, אלא של כל אלפי הברואים שהיו ושיהיו במשך ששת אלפי שנות קיום העולם, ונשים את כולן על כף מאזנים אחת, ובכף שכנגדה נניח שעה אחת של קורת רוח של העוה"ב - תכריע את כולן. ומהי שעה של "קורת רוח" בעוה"ב? אין זו אלא ההנאה הקטנה ביותר שקיימת בעוה"ב. שעה אחת של "קורת רוח" כזו בעוה"ב, שקולה יותר מכל הדולרים והמכונניות והמטוסים וכל מה שיש בעוה"ז. כיצד זה? כי עוה"ז הוא הבל הבלים, אין, ואילו עוה"ב הוא אמת, הוא יש. מליארד מליארדי פעמים "אין", הם כלום לעומת פעם אחת "יש". ועל כן, פשיטא שודאי של חיי עוה"ב עדיף על פני ספק של חיי עוה"ז. אמנם גחזי חלם לרכוש בכסף שקבל מנעמן "זיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות" (מל"ב ה, כו), אבל כל אלו הם עדיין הרבה פחות מאשר כל תענוגי העוה"ז, וכ"ש שהם אין ואפס לעומת חיי עוה"ב. כיצד א"כ לא עורך גחזי חשבון? אותו חשבון שעשה אח"כ (כשכבר היה מצורע), שכדאי לדחות חיי שעה בשביל חיי עולם, היה יכול לעשות גם כאן, שכדאי לדחות חיי שעה של כמה זיתים וכרמים וכו', בשביל חיי עולם הבא. הרי מה שיכול היה גחזי להשיג הוא לאין שיעור, הרבה יותר מקורת רוח בעוה"ב, היה יכול להיות תלמידו של אלישע, לשבת בצלו בעוה"ב, ואולי גם להיות ממשיך דרכו בעוה"ז. כמו שאלישע היה ממשיך דרכו של אליהו רבו וקיבל פי שנים ברוחו (שם ב, ט-יב), היה גם גחזי יכול לקבל פי שנים ברוחו של אלישע ולהמשיך את עבודת ה' שלו. מי יודע מה היה יכול לצאת מגחזי. הרי אפילו אחרי כל הקלקול, הוא נשאר תלמיד חכם שלומדים ממנו הלכות, א"כ מה היה יכול להיות בלי הקלקול? היה יכול להיות גדול מאד! אך לא, הוא מעדיף להפסיד ודאי של חיי עוה"ב, עבור קצת סיכוי של חיי שעה בעוה"ז. כיצד אפשר להבין זאת? - "כי השחזר יעור עיני חכמים" (דברים טז, יט), תאוות הממון משחזת

חשבת: בנגע צרעת, הבהרת טמאה, אך לא טומאה מוחלטת. הכהן מסגיר את המצורע, ובתום ימי ההסגר יתכן שיצא טהור. רק אם נולד בנגע אחד מסימני הטומאה, מחליט הכהן את המצורע עד שיבריא. אחד מסימני הטומאה הוא "מחיה" (ויקרא יג, י-יא). מהי מחיה? מחיה היא "בשר חי" (בשר בריא) בתוך הנגע. וקשה: מדוע שמחיה כזו תהיה סימן טומאה? הרי לכאורה מתאים לה דווקא להיות סימן טהרה, שהרי יש כאן הופעה של בשר בריא. התשובה היא, שמצב כזה גרוע יותר מאשר נגע ללא מחיה. כי תורה המסובכת בלשה"ר, היא ענין רע יותר מאשר לשה"ר בלי תורה.

חז"ל מביאים (יר' ברכות פ"א ה"ב), שרבי שמעון בן יוחי אמר, שאילו היה נוכח במתן תורה, היה מבקש שיהיו לכל אדם שני פיות. למה? כדי שלא יהיה צורך לדבר דברים בטלים באותו פה שמשתמשים בו ללימוד תורה. אמנם רשב"י ודאי לא דיבר דברים בטלים, אבל בכל זאת לפעמים צריך לעסוק בצרכי עוה"ז או לאכול ולשתות, אפילו רשב"י מוכרח לאכול ולשתות. אמנם גם אכילתו של רשב"י היתה קודש קודשים, ובכל זאת אוכלים חרובים ושותים מים, א"כ צריך פה אחד בשביל צרכי עוה"ז ופה אחד בשביל תורה, שהתורה תהיה בפה נקי מכל עניני עוה"ז, תהיה כולה קודש. אח"כ (אולי בעקבות מה שנאלץ לשבת שנים רבות במערה בגלגל לשון הרע שספרו עליו לרומאים, או מטעם אחר) חזר בו ואמר שדווקא טוב יותר המצב הנוכחי, שיש לאדם רק פה אחד ולא שנים. מדוע? כי אם עם פה אחד אין העולם יכול להתקיים מרוב לשון הרע שמדברים בו, מה היה אילו היו לאדם שני פיות? הרי את שניהם היה עלול לנצל ללשון הרע! מוטב אפוא שלא יהיה לאדם אלא פה אחד!... היום יש לאדם לא רק פה אחד או שנים, יש לו הרבה פיות: יש טלפון, יש רדיו ויש עוד הרבה אמצעים לאדם שיכול לדבר בהם לשה"ר, או צריך יותר לשמור. עכ"פ, רשב"י הרי אמר שהעולם לא יכול להתקיים מרוב לשה"ר, והסכים בגלגל זה לוותר על המעלה שבשני פיות. יותר טוב שילמדו תורה עם אותו פה שעוסקים בו בעניני עוה"ז, ואולי אף נכשלים בו לפעמים בלשה"ר ח"ו, ובלבד שיהיה פחות לשה"ר בעולם. כ"כ חמור הוא לשה"ר.

הימים האלה הם ימי ספירת העומר. ראש הישיבה כבר דיבר על כך בשיחה שלו, אני רק חוזר על הדברים פעם נוספת. ימי ספירת העומר הם ימי הכנה למתן תורה. לאחר שבפסח יצאנו ממצרים, אנו מתקדשים ומטהרים במשך מ"ט ימי הספירה ממ"ט שערי הטומאה שהיינו שקועים בהם במצרים. כל יום עולים בדרגה אחת, עד שמגיעים בע"ה לחג השבועות. ראש הישיבה הזכיר את דברי הרמב"ן (ויקרא כג, לו), שימי ספירת העומר הם כחול המועד, כאשר יו"ט ראשון של פסח הוא יו"ט ראשון שלפניהם, ויו"ט של שבועות הוא יו"ט אחרון שלאחריהם. בכל זאת, אצלנו הפכו ימים אלו לימי אבל על תלמידי ר' עקיבא שמתו בהם. מדוע מתו דווקא בתקופה זו? מפני שהימים שבין פסח לשבועות הם ימי דין, כמבואר במשנה בעדויות (פ"ב מ"י). אבל ישנה אולי גם סיבה נוספת לכך שמתו דווקא בימים

שעה, פוסקים כאן אחרת. הם פוסקים שחיי השעה שלהם, חיי עוה"ז, עדיפים על חיי עוה"ב. "כי השחד יעור פקחים" (שמות כג, ח), גם פקח אינו רואה דברים לאמיתם, כשהוא משוחח מתאוותיו.

ברוך ה', מי שבא לישיבה ללמוד, הראה בזה שהוא מעדיף חיי עולם על חיי שעה. והוא מבין, שאם חיי עולם, הרי שהישיבה היא המקום להשיגם, לא מקום אחר. אם חז"ל אמרו "שכר מצווה בהאי עלמא ליכא" (קדושין לט, ב), וכפי שהמפרשים הסבירו (עי' מכתב מאליהו הנ"ל), שכל העוה"ז כולו איננו מספיק כדי לשלם שכר מצווה אחת, כי שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב שקולה יותר מכל חיי עוה"ז, כפי שהסברנו קודם, א"כ כל שכן ששכר תורה בהאי עלמא ליכא. כל העולם כולו איננו מספיק כדי לשלם שכר למי שלומד תורה. כי "תלמוד תורה כנגד כולם" (פאה פ"א מ"א), כפי שאומרים אנו בכל בקר. אמנם גם הכנסת כלה ולווית המת ושאר מצוות הם דברים טובים ויפים והקרן שלהן קימת לעוה"ב, אבל תלמוד תורה כנגד כולם. מילה אחת של תורה שקולה כנגד כל הדברים הטובים האלה. "וכל חפצים לא ישוו בה" (בתורה) (משלי ח, יא) - אפילו חפצי שמים (מו"ק ט, ב). אמנם הביאו שם גם פסוק אחר שמשמע ממנו שחפצי שמים כן ישוו בה, אך הגמ' מסבירה מתי נאמר כך ומתי כן. עכ"פ בתנאים ידועים - אפילו חפצי שמים לא ישוו בה. "אפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד של התורה" (ירוש' פאה פ"א ה"א). ולכן, אם שכר מצווה בהאי עלמא ליכא, שכר תורה בהאי עלמא על אחת כמה וכמה דליכא. אין שום דבר בעוה"ז שהוא שווה ערך לשלם בו עבור לימוד תורה. מי שבחר לבוא לישיבה במקום לעסוק בחיי העוה"ז, עשה א"כ את החשבון הנכון והאמיתי, שחיי עולם עדיפים על חיי שעה. אלא שצריך להזהר שלא לירש תרתי גיהנם (שני גיהנם) ח"ו, כמו שהיה רבא מזהיר את תלמידיו (יומא עב, ב). מה פרוש שני גיהנם? לוותר על חיי עוה"ז, ולא לזכות בעוה"ב. איך יתכן הדבר? ע"י שעמל בתורה, אך לא מקיימה (עי' רש"י שם), כגון שיושב ולומד כל היום, אבל בערב, או בהפסקה לפני הסדר או אחרי הסדר או באמצע הסדר, מדבר קצת לשה"ר. והרי הביאו בספרים (חובת הלבבות שער הכניעה פ"ז), שמי שמדבר לשה"ר על חברו, "זוכה" לקבל חלק מן העבירות של אותו אדם שדבר עליו, וכנגד זה חלק מן המצוות שלו עוברים אל חברו. בזה יש לו גיהנם בעוה"ז, הוא לא נהנה מהעוה"ז, רק ישב בישיבה ולמד, וגם שכר תורה בעוה"ב אין לו, כי כל שכרו הועבר לחברו. זו אחת הדרכים לקבל תרתי גיהנם. הרי הפרשה שלנו עוסקת בעניני נגעים, ונגעים באים בחלקם על לשה"ר (ערכין טז, א). זהו הרי הטעם למה שציוותה אותנו התורה לזכור את מעשה מרים (דברים כד, ט ועי' רש"י שם). איננו יכולים חלילה להשוות את עצמנו למרים הנביאה הצדקת הגדולה, אבל היה לה איזשהוא מכשול קל בדיבור שלה, ועל כן נענשה בצרעת. לכן נצטוו לדורות לזכור מה עשה ה' למרים, כדי שנוזהר מלשה"ר ולא נלקה בצרעת כמותה.

(יחזקאל לו, כ), שזה חילול השם אם יהודים מתנהגים שלא בדרך ארץ.

צריך א"כ להזהר בכבוד כל הבריות. חז"ל אמרו (אבות פ"ד מ"א): "איזהו מכובד? המכבד את הבריות, שנאמר: "פִּי מְכַבְּדִי אֶכְבֵּד וּבִצִי יִקְלוּ" (שמו"א ב, ל). וקשה: וכי במכבד את הבריות דבר הכתוב? והרי לא דבר הכתוב אלא על המכבד את הקב"ה, שהמכבד את הקב"ה גם הקב"ה מכבדו, וא"כ מה ראייה יש מפסוק זה לכך, שהמכבד את הבריות גם הוא מכובד? התשובה היא, שמי שמכבד את הבריות מכבד בזה גם את ה'. מדוע? "כי בצלם אלקים עשה את האדם" (בראשית ט, ו) - הבריות הן צלם אלקים, כאנדרטא בדמות המלך, וכמו שהמכבד את אנדרטת המלך הרי זה כמכבד את המלך (וכן להפך: המכבד את המלך מכבד גם את אנדרטת המלך, ואינו נוהג בה מנהג בזיון), כך גם המכבד את הבריות הרי זה כמכבד את הקב"ה, וכיון שמכבד הוא את הקב"ה, אזי גם הוא מכובד, "פִּי מְכַבְּדִי אֶכְבֵּד". וכל שכן שצריך להזהר בכבוד ישראל, שנקראו בנים למקום - "בנים אתם לה' אלקיכם" (דברים יד, א). מי יעז להעליב נסיך בן מלך? אף אחד אינו מעז להעליב נסיך! וכל שכן לומדי תורה, אותם ודאי וודאי צריך לכבד. "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום" (אבות פ"ד מ"א), ועל אחת כמה וכמה תלמידי חכמים - "חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה" (שם). אלה שלומדים תורה, להם הרי ניתן כלי חמדה, אלה א"כ הכי חביבים, אותם צריך תמיד לדון לכף זכות. המשנה אומרת (אבות פ"א מ"ו): "הוי דן את כל האדם לכף זכות", אבל כבר אמרו הראשונים, ש"כל האדם" אינו כולל רשעים, את הרשעים צריך לדון לכף חובה. כשרוצים לדון משהו לכף חובה, יש א"כ עצה, מחליטים שהוא רשע וממילא אפשר לדון אותו לכף חובה... צריך להזהר לא להחליט שפלוני רשע לפני שיש לכך הוכחות חותכות למעלה מכל ספק. במיוחד תלמידי חכמים יש לדון לכף זכות. הראשונים אמרו, שאפילו אם נראים הדברים כנוטים לכף חובה, גם אז צריך לדון לכף זכות.

יש לי כמה סיפורים בענין זה, אבל אספר כעת רק סיפור אחד שכמדומני שטרם סיפרתי אותו. מעשה באשה אחת שישנה בשבת אחת צ', והתינוק שלה שכב בחוץ על הדשא. לפתע התעוררה לקול בכיותיו הרמות של תינוקה. רצה אליו, וראתה שילדי השכנים זורקים עליו צעצועים. לא פוגעים בו, אבל ממטירים עליו צעצועים. כעסה מאד, וגערה בהם. אח"כ התברר לה מה באמת קרה: התינוק צרח בחוץ, והשכנה רצתה להעיר אותה, אך כיון ששבת היתה, אי אפשר היה לטלפן וגם לא לצלצל בפעמון הדלת. כיון שלא נמצאה דרך להעיר את אם התינוק, זרקו הילדים צעצועים אל התינוק כדי שישחק בהם וירגע מהבכי. השתדלו לא לפגוע בו, רק לזרוק אליו צעצועים שלא יזיקו לו. במקום להכיר טובה לילדי השכנים שטפלו בתינוק, צעקה עליהם שכביכול בגללם התינוק בוכה. לא תמיד אדם מתרגם נכון את מה שרואות עיניו. צריך להשתדל לדון כל אדם לכף זכות, לא לדבר לשה"ר, לא להיכשל. המכשול הגדול ב"בין אדם לחברו" בעם ישראל זה יוסף ואחיו, יוסף

אלו: הרי מפני מה מתו? - "מפני לא נהגו כבוד זה בזה" (יבמות סב, ב). לכן מתו דווקא בימים אלו, שהם ימי הכנה לקבלת התורה, ללמדנו ש"דרך ארץ קדמה לתורה" (ויק"ר ט, ג), וההכנה לקבלת תורה היא התנהגות בדרך ארץ, יחס נכון בין אדם לחברו, כבוד בין אדם לחברו ושמירת הלשון. כמה נכשלו תלמידי ר' עקיבא איננו יודעים. הם היו אנשים גדולים. אם רואים מה עשו חמישה התלמידים שהקים ר' עקיבא אח"כ, שכל הש"ס מלא מהם, ר' שמעון אחד מהם ושאר חכמים, וסתם משנה ר' מאיר, כל הש"ס מלא מחמישה תלמידי ר' עקיבא, מי יודע כמה תורה היתה לנו אם היו לנו כל עשרים וארבעה אלף תלמידי ר' עקיבא. אבל איכשהוא הם נכשלו. דוגמא אחת יש לנו בגמ' (מנחות סה, ב). הגמ' מביאה, שרבי טרפון שאל שאלה מסויימת בנוגע להבדל בין העומר לשתי הלחם. ענה לו יהודה בן נחמיה תלמידו של ר' עקיבא תשובה על שאלתו. קבל ר' טרפון את דברי התלמיד, ושחק. מספרת הגמ': "צהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה (שמח שמצא תשובה על הקושיה של ר' טרפון). אמר לו רבי עקיבא: יהודה, צהבו פניך שהשבת את זקן (שמח אתה שניצחת בדבריך את ר' טרפון)? תמהני אם תאריך ימים". ומביאה הגמ': "אמר רבי יהודה בר' אלעאי: אותו הפרק פרס הפסח היה (שבועיים לפני פסח). כשעליתי לעצרת שאלתי אחריי: יהודה בן נחמיה היכן הוא? ואמרו לי: נפטר והלך לו". בסביבות ל"ג בעומר הוא כבר לא היה בחיים, היה בין שאר תלמידי ר"ע שמתו בין פסח לשבועות. לכאורה קשה: מה העבירה הנוראה שלו? הוא דיבר בלימוד, זה יפה מאד, מותר להתוכח בדברי תורה, רבי טרפון שאל שאלה, הוא אמר תרוץ, מה רע בזה? הלאי כל ישראל יעסקו בתורה! התשובה היא, שלא הצטער מספיק על הפגיעה בר' טרפון. היה צריך לומר: ילמדנו רבינו אם אי אפשר לתרץ כך וכך, או משהו כזה. תחת זאת הוא מראה שהוא יותר גדול בלימוד מר' טרפון. זוהי התביעה על תלמידו של ר' עקיבא.

דרך ארץ קדמה לתורה. ה' רוצה שנעסוק בתורה ונזכה לכל הטובות של חיי עוה"ב, ששעה אחת של קורת רוח שם היא יותר מכל חיי עוה"ז, כפי שהזכרנו, אפילו יותר ממצוות, אבל הלימוד צריך ללכת יחד עם "בין אדם לחברו". בשביל זה נקבעו ימי ספירת העומר כימי אבלות על תלמידי ר"ע, כהכנה למתן תורה, כדי שנתחנך לדעת שבלי מידות טובות א"א לקבל תורה. בלי מידות טובות התורה עלולה להיות ח"ו סם המוות, כמו שהיתה אצל יהודה בן נחמיה ואצל שאר תלמידי ר"ע. אינני יודע אם היתה אצלו סם המוות בעוה"ב, יתכן שבעוה"ב הוא יושב בין הצדיקים, אבל בעוה"ז הוא נענש על הפגיעה בר' טרפון. אנו צריכים שהתורה תעשה אותנו בבחינת "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיהו מט, ג), שיהיה כבוד לה' מלומדי תורה כמונו, ולא חילול השם ח"ו, כמו שאומרת הגמ' (יומא פו, א), שאם אדם עוסק בתורה אבל מידותיו רעות, הבריות אומרים עליו: אוי לאביו שלימדו תורה, אוי לרבו שלימדו תורה, ועל זה נאמר "בְּאָמֹר לָהֶם עִם ה' אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ"

לא דן את אחיו מספיק לכף זכות, וגם הם לא דנו אותו מספיק לכף זכות. אסור לנו לדבר על השבטים הקדושים, איננו מסוגלים להעריך נכונה מה היה שם, אבל כך הדברים נראים לעינינו הקטנות. להשתדל תמיד לדון לכף זכות, בפרט את לומדי התורה שכל העולם קיים בזכותם, ובזכותם ה' יתן לנו חיים, יתן לנו ישיבה בא"י ויכניע את אויבינו לפנינו, ונזכה לעסוק בתורה בפה טהור ונקי מכל לשה"ר. ונזכה שהתורה תהיה לנו סם חיים בעוה"ז ובעוה"ב.